

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2013

Veronika Klučinová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Veronika Klučinová

Srovnání postavy Lancelota v díle Chrétiena de Troyes s Lancelotem v próze

Comparison of the character of Lancelot in the work of Chrétien de Troyes with
"Lancelot in prose"

Praha 2013

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Václav Jamek

Poděkování:

Děkuji svému vedoucímu práce, doc. PhDr. Mgr. Václavu Jamkovi, za jeho ochotu práci vést a za jeho přínosné rady. Dále chci poděkovat své rodině, která se mnou měla svatou trpělivost.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16.4.2013

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt:

Tato bakalářská práce pojednává o postavě Lancelota napříč středověkou literaturou. Zabývá se především historickými prameny, ze kterých celá artušovská legenda vychází, a začleněním tohoto hlavního hrdiny do bretaňské látky. Bude ověřeno, zda se Lancelot objevoval již v dřívějších dílech nebo až v románech Chrétiena de Troyes. Literární díla tohoto autora budou podrobněji probrána a scény, ve kterých se rytíř vyskytuje, budou blíže rozebrány. Stejná analýza bude provedena u Lancelota v próze. Obě díla budou následně srovnána. Cílem je charakterizovat postavu, popsat vývoj, kterým prochází, vystihnout rozdíly mezi jednotlivými romány a zhodnotit i vliv, který měly na pozdější anglickou verzi Thomase Maloryho. Měl by tak být načrtnut komplexní obraz rytíře Lancelota a jeho evoluce v literatuře.

Klíčová slova: Lancelot, rytíři Kulatého stolu, svatý Grál, král Artuš, Guinevra

Abstract (in English):

This bachelor thesis deals with the character of Lancelot across medieval literature. It mainly deals with historical sources, out of which the entire Arthurian legend is based, and the inclusion of the main character in Breton substances. It will be verified whether Lancelot appeared already in previous works, or even in the novels of Chrétien de Troyes. Literary works of this author will be discussed in more detail and scenes in which a knight appears, will be further explained. The same analysis will be performed at Lancelot in prose. Both works will then be compared. The aim is to characterize the figure, to describe the development through which the character goes, to capture the differences between novels and to evaluate the influence they have had on later English version of Thomas Malory. Thus a comprehensive picture of the knight Lancelot and its evolution in the literature should be drawn up.

Key words: Lancelot, Knights of the Round Table, Holy Grail, King Arthur, Guinevere

OBSAH:

1. Úvod	7
2. Historický kontext	8
2.1 Britské ostrovy v počátcích středověku.....	8
2.2 Francie ve 12. století	8
2.3 Chrétien de Troyes.....	9
2.4 Vulgáta.....	11
2.5 Postavy rytíře a ženy ve středověku	11
3. Zrod legendy	13
3.1 První stopy krále Artuše v literatuře.....	13
3.2 Lancelot v literatuře	15
4. Porovnání postavy Lancelota u Chrétiena de Troyes s Lancelotem v próze	17
4.1 Lancelot u Chrétiena de Troyes.....	17
4.1.1 Cligès.....	17
4.1.2 Lancelot aneb Rytíř na káře.....	22
4.2 Lancelot v próze	25
4.3 Thomas Malory.....	32
5. Závěr	36
Seznam použité literatury	37
Seznam obrázků.....	40
Přílohy.....	41

1 Úvod

Artušovská látka je jedním z témat, která přežila dlouhá století a zůstala v kulturním povědomí lidí dodnes. Král Artuš a jeho rytíři od Kulatého stolu neztratili na přitažlivosti a zakázaná láska královny Guinevry a nejlepšího rytíře Lancelota dodnes uchvacuje čtenáře, popřípadě diváky na celém světě. Protože jsem byla i já okouzlená světem rytířů, soubojů a magie, zvolila jsem si toto téma jako podklad pro svou bakalářskou práci. Přestože jádro příběhu je obecně známé, zrod a vývoj této legendy je poměrně složitý a dává hodně prostoru ke studiu a zkoumání. Ve své práci chci zmapovat nejen postavu Lancelota jako takového, ale i dějinné souvislosti, které tuto legendu ovlivňovaly, vývoj postavy v různých literárních dílech a v neposlední řadě se budu zabývat i prameny, které stály na počátku příběhu o králi Artušovi.

V úvodní kapitole popíši historický kontext, a to jak na britských ostrovech, v pravé zemi krále Artuše, tak i ve Francii v době Chrétiena de Troyes. Vzhledem k tomu, že se celá moje práce zabývá středověkými díly, představím situaci, která panovala v zemi, kde se legenda odehrává, i v zemi, kde se legenda transformovala pod rukou Chrétiena de Troyes do psané podoby. Budu se věnovat i samotné postavě autora a historickým faktům vztahujícím se k cyklu Lancelot-Graal, neboli Vulgátě. Okrajově zmíním i postavu rytíře a ženy a jejich úlohy, které zastávali ve středověké společnosti. Shrnutí těchto historických faktů jsem považovala za nezbytné, protože dnešní čtenář je době, ve které se tato látka formovala, už značně vzdálen. Osvětlení dějinných událostí tak povede i k lepšímu pochopení díla jako takového. V následující kapitole se zaměřím na zrod legendy z hlediska literárních pramenů. Zmapuji vývoj příběhu od jeho počátků u Geoffreyho z Monmouthu a Roberta Wace až po cyklus Lancelot-Graal a také to, jak se jednotlivé postavy a celý příběh pod rukama různých autorů měnily. Dále se budu věnovat postavě samotného Lancelota a jeho výskytu v literatuře. Poslední kapitola je pak věnována srovnání obou Lancelotů. Zabývat se budu dějem knih, ve kterých se Lancelot objevuje, a pokusím se vyzdvihnout rozdíly, které mezi romány panují. Zdůrazním nejen rozdílný přístup, se kterým autoři pojali tuto tematiku, ale i drobné nuance v charakteru hlavního hrdiny. Pro úplnost bych ráda doplnila i srovnání s pozdějším dílem Thomase Maloryho a tím uzavřela evoluci postavy Lancelota v celé její historii. V závěru už jen shrnu poznatky, ke kterým jsem ve své práci došla, a nastínila různé cesty, kterými se artušovská látka vydala v moderní době, ať už v knižní, nebo filmové podobě.

2 Historický kontext

Než začneme srovnávat postavy obou Lancelotů a budeme se blíže věnovat literatuře, v níž se vyskytují, zaměříme se na obecně historický kontext, ve kterém se tato legenda utvářela. Na celou artušovskou legendu lze nahlížet z pohledu historie dvojím způsobem. V dějinných souvislostech můžeme rozebírat dobu, o které tato látka pojednává, tj. asi 6. století, do kterého je král Artuš zasazován, nebo dobu, ve které žili autoři hlavních děl, na něž se naše studium soustředí. V této kapitole nastíním obojí a srovnám historické reálie příběhu rytířů Kulatého stolu s dobou pozdější, ve které se příběhy dostaly do psané podoby.

2.1 Britské ostrovy v počátcích středověku

Británie byla vystavena vpádu římských vojsk pod vedením Julia Caesara už roku 54 př. n. l. K druhé expanzi a ovládnutí ostrova pak došlo za císaře Claudia v roce 43. Tato nadvláda trvala asi do roku 410, kdy byla římská vojska stažena. Území se tak stalo nezávislým. Vládu měla od této chvíle v rukách waleská knížata, která se musela postavit proti germánským kmenům – Anglům, Sasům a Piktům. Ti se z evropské pevniny snažili o vpád do Británie a o její následné osídlení. Do této doby je také zasazena postava krále Artuše. Přes všechny hrdinské skutky, které mu jsou připisovány, a přes veškeré literární památky, ve kterých je zmíněno jeho jméno, nevíme dodnes, jestli tento keltský válečník a bojovník proti saské invazi skutečně existoval. „Pokud historický Artuš skutečně existoval, byl nejspíš jedním z takových knížat, ale sotva významnějším než jiní.“¹ Sporná je také jeho účast v bitvě u Mons Badon (která jako taková doložena je), o které hovoří tzv. *Annales Cambriae* a datují ji do roku 516. Pokud vezmeme v úvahu množství zdrojů, které o tomto legendárním bojovníkovi pojednávají a oslavují ho jako *dux bellorum*, snad skutečně existoval. Jeho jméno bylo ale okamžitě včleněno do legendy, která pak už žila vlastním životem.

2.2 Francie ve 12. století

Ve 12. století došlo ve Francii k všeobecnému rozkvětu. Vzrůstal počet obyvatel, zdokonalovalo se zemědělství, zlepšovaly se styky mezi jednotlivými oblastmi, vznikaly nové aglomerace, a i když se hospodářská a sociální situace ještě zcela neupevnily, podmínky k životu pro tehdejší obyvatelstvo byly relativně příznivé. Od roku 1137 vládl Ludvík VII.

¹ PELÁN, Jiří. *Putování za Svatým Grálem*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8, str. 292.

Žení se s Alienorou, dědičkou Akvitánie a vnučkou jednoho z nejstarších trubadúrů Viléma XI. z Poitiers. Spolu se manželé účastní i druhé křížové výpravy do Svaté země. Odcizení a rozepré obou manželů vyústí nakonec v rozvod, a to i přes intervenci papeže, který se je snažil smířit. Neplatnost jejich manželství uznává koncil v Beaugency roku 1152. Alienora se poté vdává za Jindřicha z Anjou. Jindřich, po matce pravnuke Viléma Dobývatele, je zároveň i dědicem francouzského rodu Anjou po otci Geoffroyovi Plantagenetovi. Po nástupu na anglický trůn jakožto adoptivní syn Štěpána z Blois získává od nanteského hraběte i Bretaň, další území mu přinesla Alienor věnem. Větší problém než rozvod v královské rodině tak je vzrůstající moc anjouské říše. Panovník se proto soustředí především na své vlastní území Île-de-France a vzkvétající nové hlavní město Paříž. Z velkých feudálních knížectví lze kromě Anjou jmenovat i Bretaň, Burgundsko anebo Champagne. Tato oblast je pro nás důležitá nejen jako centrum obchodu díky trhům, které se zde konaly, ale především jako sídlo dvora Jindřicha Štědrého a jeho choti Marie (dcery Ludvíka VII. a Alienory Akvitánské), kde působil Chrétien de Troyes. Její dvůr byl nejen střediskem literární tvorby, ale i místem, kde se debatovalo o otázkách lásky a rozvíjela se tematika tzv. kurtoazní lásky (amour courtois).

2.3 Chrétien de Troyes

Chrétien de Troyes nese pravděpodobně jméno podle svého rodiště, stejně jako například Marie de France.² Jeho jméno však dalo vzniknout i několika dalším teoriím. „Pozornost literárních historiků připoutal například verš 734 z rané *Philomeny*, kde se autor označil jako Crestiens li Gois. Podle jedné hypotézy je nejasné slůvko Gois pouhé toponymum (Gouaix), jméno obce, kde se snad Chrétien narodil, a jež užíval předtím, než na champagneském dvoře dosáhl proslulosti. V termínu lze však spatřovat také přepis hebrejského výrazu pro konvertitu (goj), a tomuto výkladu by mohlo odpovídat i jméno Chrétien (Křesťan).“³ Z jeho díla se nám dochovalo pět veršovaných románů (*Érec et Énide*, *Cligès ou la Fausse morte*, *Lancelot ou le Chevalier à la charrette*, *Yvain ou le Chevalier au lion* a *Perceval ou le Conte du Graal*), z nichž posledně jmenovaný zůstal nedokončen. K Lancelotovi napsal závěr Chrétienův žák Geoffroy de Lagny. O Chrétienově životě víme jen málo, pouze to, co sám odhalil v narážkách ve svých dílech. Od Marie a Jindřicha odešel do služeb flanderského hraběte Filipa Alsaského. Z jeho adaptací Ovidia se nám zachovala pouze *Philomena*. K jeho nedochovaným dílům patří i zpracování Tristana, který by se

² MARIE DE FRANCE. *Milostné příběhy ze staré Francie*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. „Končím svůj spis pro věčnou paměť, vězte, že sluji Marie a že pocházím z Francie.“ Překlad Jiří Konůpek, O.F. Babler, str. 7.

³ PELÁN, Jiří. *Putování za Svatým Grálem*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8, str. 313.

chronologicky zařadil před dílo Beroulovo i Thomasovo. Vzhledem k propojení anjouského dvora s Británií není divu, že měl Chrétien k bretaňské tematice přístup. Existují i domněnky, že autor Anglii navštívil. O tom však nejsou žádné důkazy a jako pravděpodobnější se jeví fakt, že tuto legendu zprostředkovali žakéři, bretonští pěvci, kteří přišli na dvůr poutavé příběhy nabídnout. O existenci těchto vypravěčů informuje jak Marie de France, tak i Wace, který jim vytýká, že příběhy už tak přikrášlili, že posluchač nemůže poznat, co je vlastně pravda. Chrétien de Troyes byl čtenářem právě Wace a možná i jiných starších pramenů, které se nám nedochovaly. To, že legenda existovala i dříve, a že dokonce putovala po světě, dokládá i archivolta portálu modenské katedrály, kde je mezi třemi zobrazenými postavami i rytíř označený jako „Artus de Bretania“.

Cil qui fist d'Erec et d'Enide,	Kdo vedle Ovidových Rad,
Et les comandemanz d'Ovide	Dudka, Umění milovat
Et l'art d'amors an romans mist,	psal o Vlaštovce, Erekovi
Et le mors de l'espaule fist,	a Enidě vzletnými slovy,
Del roi Marc et d'Ysalt la blonde,	Proměnu slavíka a dále
Et de la hupe et de l'aronde	Isoldu plavou, Marka krále
Et del rossignol la muance,	oslavil, psal o Pelopsovi,
.I. novel conte rancomance	ten začíná příběh nový
D'un vaslet qui an Grece fu	o reku, jaké Řecko chová
Del linage le roi Artu. ⁴	a jenž byl z rodu Artušova. ⁵

⁴ [online]. [cit. 2013-06-21]. Dostupné z: <http://atilf.atilf.fr/gsouvey/scripts/dect.exe>.
 TEXTES_CONTINU;BACK;ISIS=isis_dect.txt;OUVRIR_MENU=2;s=s161c1d3c;LANGUE=FR

⁵ CHRÉTIEN DE TROYES. *Cligès*. Praha: Odeon, 1967. Přeložil Jiří Konůpek, str. 29.

2.4 Vulgáta

Chrétien de Troyes vytvořil dílo, které spojilo bretaňskou látku plnou víl, mystiky, čarodějů, lektvarů, symbolů a nadpřirozena s hrdinskými činy rytířů, kteří už nebyli pouze udatní, ale také dvorní. Materiál, jež shromáždil ve svých dílech, nebyl jeho pěti romány ani zdaleka vyčerpán, což otevřelo cestu celé řadě jeho následovníků. Vzhledem k silným náboženským vlivům se mohutně rozvíjela legenda o Grálu, zpracoval ji např. Robert de Boron ve svém *Roman de l'Estoire dou Graal*. V těchto příbězích nejde už ale o kurtoazní lásku a rytíře, kteří jsou oddáni své dámě. Jde o rytíře pod praporem křesťanské víry. „S příchodem Percevala se rytíř stává mystikem a rytířské dobrodružství se mění v náboženské hledání Grálu“.⁶ Keltské motivy jsou zanedbatelné, a tak přestože tematicky vycházejí tato díla z Chrétienova Percevala, jsou mu obsahově poměrně vzdálená. Této transformaci dopomáhala i historická situace, ve které se Francie ve 13. století nacházela. „Kardinální význam pro konstituování artušovské látky je třeba připsat křížovým výpravám: právě na pozadí tohoto pozoruhodného vzepjetí evropské aristokracie se 'rytířstvu' jako společenské síle dostalo jisté rehabilitace a zároveň se nově definoval jeho úkol. Tradiční koncept válečného rytířství se tu prolнул s ideou Kristova vojáka, jak ji propagovaly reformní mnišské řády...“.⁷ Z hlediska mé práce je jedním z nejdůležitějších děl cyklus „Lancelot - Graal“, neboli Vulgáta. Z Chrétienových veršů se stává próza a z děl se vytrácejí jména tvůrců. Nevíme tedy, zda se na vzniku tohoto cyklu podílelo více autorů nebo autor jediný, jak předpokládá Ferdinand Lot, připodobňující zdánlivě inkoherentního Lancelota v próze k tragédii o pěti dějstvích.⁸ Ať už se přikloníme k jakékoli teorii, pravdou zůstává, že artušovská látka nacházela i dlouho po Chrétienově smrti své publikum a není mrtvá ani dnes.

2.5 Postavy rytíře a ženy ve středověku

Abychom se mohli blíže věnovat příběhu Lancelota, stejně jako jeho vztahu ke Guinevěře, ráda bych nastínila, jak vypadala neidealizovaná podoba rytíře ve středověku a postavení ženy v této době. Středověký svět je světem převážně mužským. Souboje, války i vzdělanost jsou oblasti, kterým dominuje muž, a žena má své místo v rodině - jako matka, manželka. „Žena je obětí vysoké plodnosti, kvůli níž do čtyřiceti let prožije asi polovinu

⁶ LE GOFF, Jacques. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-682-4., str. 19.

⁷ PELÁN, Jiří. *Putování za Svatým Grálem*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8, str. 411.

⁸ LOT, Ferdinand. *Étude sur le Lancelot en prose*. [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://books.google.fr/books?id=gbQMIQseLo4C&pg=PA443&lpg=PA443&ots=whUODDxJGt&dq=etude+sur+le+lancelot+en+prose+ferdinand+lot&hl=fr>, str. 74.

života opakovanými těhotenstvími. Nepatrným odškodněním je jí moc, která jí zůstala v domě, v jehož nitru se nachází manželská ložnice. Jako paní domu je žena rodinným hospodářem. Podřizuje se povinnostem manželky, která musí dodržovat věrnost svému muži a jeho autoritě, a jedinou útěchou je jí láska k dětem, které jsou však často od nejútlejšího věku svěřovány kojným, a navíc vysoké procento jich umírá.⁹ Není proto divu, že například postava Alienory Akvitánské budila velmi bouřlivé reakce. Jako žena udělala něco nemyslitelného a ve své době velmi kontroverzního – vzepřela se manželovi a odmítla se podrobit jeho autoritě. Georges Duby k této události cituje cisterciáckého mnicha Aubryho des Trois Fontaines, který napsal: „Ludvík tuto ženu nechal pro její nevázanost. Chovala se nikoli jako královna, nýbrž spíše jako děvka.“¹⁰

I válečníci měli své místo ve společnosti. Pokud jejich život nebyl zrovna spjat s válečným polem, účastnili se lovů, soubojů, her a klání. Zdokonalila se zbroj a změnil se i způsob boje. Rytíř už nesedá z koně, ale vyjíždí naproti soupeři a za pomoci dřevce se ho snaží vyhodit ze sedla. Loajalita vůči pánovi je doplněna křesťanskou vírou a posléze i službou dámě. Koncept kurtoazní lásky vzniknuvší na jihu Francie a rozšířený truverý, se hojně rozvinul i díky Alienore Akvitánské. „Jestliže rytíř z epických chansons byl naplněn válečnickým vznětem a křesťanskou vírou a obrazilo se v něm křesťanství reconquisty a křižáckých výprav, pak rytíř z artušovského románu – stejně jako rytíř z dvorské poezie okcitánské – je co do charakteru mnohem složitější... Vedle ozbrojených střetů (jde tu spíše o duely než o opravdové bitvy) a lovu oživuje román i erotické a duchovní napětí založené na dobývání srdce určité paní a jeho prostřednictvím dosahovaná seberealizace...“¹¹ Mentalita šlechty na dvorech tak prochází změnou od původní hrubosti k eleganci, vzdělanosti a jemnosti, stejně jako je tomu u hrdiny artušovské legendy, který se z drsného a odvážného hrdiny mění v rytíře oddaného a ušlechtilého.

⁹ LE GOFF, Jacques. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-682-4, str. 26.

¹⁰ DUBY, Georges. *Vznešené dámy z 12. Století I: Heloisa, Aliénor, Isolda a další*. Brno: Atlantis, 1997. ISBN 80-7108-152-3. Str. 14.

¹¹ LE GOFF, tamtéž, str. 83.

3 Zrod legendy

U Chrétiena de Troyes, a tudíž i v Lancelotovi ožívá legenda zčásti již vytvořená, která se zrodila o mnoho let dříve a v jiném geografickém prostoru. Jak se tedy podařilo králi Artušovi s jeho družinou přeplout kanál La Manche a ovládnout francouzskou literaturu? Zaměříme se nyní na zdroje, ze kterých středověcí autoři vycházeli, a na to, jak se bretaňská látka měnila.

3.1 První stopy krále Artuše v literatuře

Stejně jako postava reálného Artuše i první psané památky na toto téma jsou zahaleny temnotou. Mnozí z autorů, mezi nimi i Chrétien de Troyes, odkazují ke knihám, které jim někdo předal a které četli. Tato tvrzení nemusí mít samozřejmě nic společného s realitou a mohou tak jen dodávat příběhu na závažnosti a důvěryhodnosti. I tvůrce kroniky, která dala podnět k rozkvětu artušovské tematiky, uvádí: „V době, kdy jsem o těchto událostech dlouze přemýšlel, přinesl mi oxfordský arcijáhen Walter, muž vzdělaný v umění řečnickém a znalý dějin cizích zemí, velmi starou knihu, sepsanou v řeči Britů. Ta kniha krásným jazykem souvisle a chronologicky vypravuje o jejich skutcích, počínaje prvním králem Britů Brutem až po Cadwalladera, syna Cadwallova. Na jeho žádost jsem onu knihu přeložil do jazyka latinského...“¹² Tato slova pocházejí z *Dějiny britských králů* (*Historia regum Britanniae*) od Geoffreyho z Monmouthu. Do svého vypravování začlenil i motiv kouzelníka Merlina, jehož proroctvím je věnována celá sedmá kniha této kroniky. Dočteme se zde i o příchodu Aurelia Ambrosia s jeho bratrem Utherem Pendragonem, jemuž, už za jeho kralování, pomůže Merlin lstí získat Igraine, ženu jeho vazala. Z tohoto spojení se měl podle legendy narodit Artuš. Už zde je zmiňován jako velký bojovník, který se do bitvy „opásal také nejlepším ze všech mečů zvaným Caliburn, zhotoveným na ostrově Avalon...“¹³ V deváté knize se pak zmiňuje narození Mordredovo - synovce krále Artuše - i to, jak si Artuš vyvolil za ženu Guinevru. V poslední kapitole knihy desáté pak Geoffrey píše, že se Artuš „procházel právě soutěskami v horách, když se k němu doneslo, že synovec Mordred, do jehož rukou svěřil správu Británie, se násilím a zradou zmocnil nejen královské koruny, ale také chlípně obcuje s královnou Guinevrou, ačkoli tím hanobí její právoplatně uzavřený sňatek s králem.“¹⁴ V jedenácté knize se dozvídáme o tom, jak se Guinevra zavázala k cudnému životu v klášteře, následně je popisován souboj Artuše s Mordredem, v němž je zrádce zabit, král raněn a

¹² GEOFFREY Z MONMOUTHU. *Dějiny britských králů*. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0289-5., str. 17.

¹³ Tamtéž, str. 151.

¹⁴ Tamtéž, str. 183.

odvezen na ostrov Avalon. To vše je zasazeno do roku 542. Vedle této literární památky existují i jiné latinsky psané knihy, ve kterých můžeme na Artušovo jméno narazit. Patří mezi ně např. *Vyvrácení a dobytí Británie* (De Excidio et conquestu Britanniae) od Gildase nebo *Dějiny Britanů* (Historia Britonum), za jejichž autora je pokládán velšský kněz Nennius. Dalším takovým pramenem jsou již zmíněné *Waleské anály* anebo *Gesta regum Anglorum* od Viléma z Malmesbury.

Kromě latinských textů dokládajících tuto postavu se dochovala i hrstka waleských, jako báseň *Gododdin*, *Vyplenění Zásvětí* nebo *Kulhwch a Olwen*. Jak se ale spojila artušovská legenda s francouzskou literaturou? Zásadní roli zde hraje Robert Wace a jeho *Román o Brutovi*, který je de facto parafrází *Dějin britských králů*. Přejímá legendu o Artušovi a přidává navíc i některé prvky, které nebyly u Geoffreyho přítomny. „Teprve u Wace se také poprvé objevuje motiv Kulatého stolu (pro některé medievisty je to doklad, že Wace mohl mít k dispozici i jiný – tentokrát keltský – zdroj).“¹⁵ Obě tato díla byla vytvořena jako kroniky, historická vyprávění reálných událostí. Až později, v druhé polovině 12. století, je artušovská tematika transformována do epických příběhů, které si nečiní nárok na to, být důvěryhodnými zdroji dokládajícími historické skutečnosti. Chrétien de Troyes, Marie de France, Bérout ani Thomas už nevystupují jako historiografové královského dvora, jsou pouhými vypravěči bretaňské látky (matière de Bretagne), která bude zdrojem zábavy francouzské aristokracie v dalších letech. Právě Chrétien se zasloužil o velký rozvoj artušovské tematiky, jak na úrovni příběhu jako takového, tak i na úrovni postav, které do látky včlenil. Sám král už není v jeho vyprávěních ústřední postavou, pouze dotváří rámeček příběhů. Chrétien mistrně spojuje keltské legendy s principy křesťanství a kurtoazie – v jeho románech nalezneme sice základ, který položil už Geoffrey z Monmouthu, ale na tomto prvozákladě jsou vystavěny příběhy uzpůsobené době Chrétiena de Troyes. Ve svém posledním románu se ovšem vzdává kurtoazní doktriny, jeho rytíři opouštějí cesty lásky a vydávají se po cestě křesťanství. Perceval inspiroval mnoho dalších autorů a motiv Grálu se ve 13. století objevuje v četných jiných literárních dílech, ať už u Roberta de Boron, v tzv. „malé grálové trilogii“, ve čtyřech pokračováních Percevala nebo v románu *Perlesvaux*. Artušovská legenda urazila dlouhou cestu - od svých počátků, kdy se folklorní motivy těchto legend zachytily v orální formě a o další šíření příběhů se starali potulní pěvci, přes první dochované literární památky až po christianizaci látky a alegorizaci Grálu. Příběh chrabrého válečníka a jeho rytířů poté opouští oblast svého vzniku a rozšiřuje se po celé Evropě. V Německu narazíme na zpracování

¹⁵ PELÁN, Jiří. *Putování za Svatým Grálem*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8, str. 307.

artušovské tematiky Wolframa von Eschenbach a Ulricha von Zatzikhovena a dále tvoří „adaptace francouzských textů na artušovská témata rovněž podstatný fond středověké literatury skandinávské, italské, španělské a portugalské, vlámské a anglické.“¹⁶

3.2 Lancelot v literatuře

Vzhledem k tomu, že Lancelot tvoří dnes neodmyslitelnou část artušovské legendy, je pro čtenáře *Dějin britských králů* možná trochu překvapující jeho absence v ději. Jeho místo v příběhu zaujímá Mordred a ten tak pokračuje v tradici velšských a irských vyprávění, kdy je král zrazen svou ženou a synovcem (jako je tomu v případě Marka, Tristana a Isoldy nebo v příběhu *Pronásledování Diarmada a Gráinne* – irském příběhu o milostném trojúhelníku mezi válečníkem Fionnem mac Cumhaillem, princeznou Gráinnou a jejím milencem Diarmadem). Pravdou zůstává, že Lancelot byl jako milenec královny Guinevry včleněn do příběhu až později, a stejně jako Merlin byl nejprve postavou samostatné legendy mimo artušovskou látku. Do děje ho uvádí až Chrétien de Troyes a právě díky němu si Lancelot vydobyl své místo v literatuře.

Nejrozsáhlejším dílem, ve kterém se objevuje, je cyklus Lancelot-Graal, jinak známý též jako „Vulgáta“. První část, nazvaná *Historie Grálu* (*L'estoire du Graal*), je rozšířením a doplněním románu Roberta de Boron. Druhou částí je *Merlin*, inspirovaný stejnojmenným prozaickým textem z „malé grálové trilogie“. Za ní následuje nejrozsáhlejší část věnovaná právě Lancelotovi. Poslední dvě části Vulgáty jsou *Putování za svatým Grálem* (*Queste del Saint Graal*) a *Smrt krále Artuše* (*La mort le Roi Arthu*), která celý cyklus uzavírá. Můžeme se dohadovat, zda Lancelot, kromě předlohy Chrétiena de Troyes, měl i předlohy jiné. Důkazy o tom chybí, ale právě autor německé adaptace, Ulrich von Zatzikhoven, tvrdil, že pouze přeložil knihu, kterou na dvůr císaře Jindřicha VI. Štaufského přinesl vyslanec, jenž měl vyjednávat o propuštění Richarda Lvího srdce. Tato kniha se buď nedochovala, stejně jako je tomu u odkazu v *Dějinách britských králů* od Geoffreyho z Monmouthu, anebo jde o pouhou snahu, ve středověku běžnou, odvolat se na dříve existující dílo. Látka, ze které nakonec vznikl *Lancelot v próze*, má ale, jak se zdá, hlubší kořeny. Přestože někteří odmítají, že by měl keltský folklor nějaký zásadnější vliv na francouzskou literaturu, to málo, co se nám dochovalo z velšské literatury, svědčí o opaku. Této problematice se věnoval i americký medievista Roger Sherman Loomis, který o propojení těchto dvou literatur přináší přesvědčivé důkazy. „K těmto shodám je dále třeba připočíst fakt, že další postavy objevující

¹⁶ Tamtéž, str. 409.

se v pověsti *Kulhwch* – Bedwyr, Llenlleawc, Edern a Gwenhwyvar – vystupují také v Chrétienově díle jako Beduiier, Lancelot, Ider a Guenievre.¹⁷ Všechny postavy artušovské látky se tedy, jak se zdá, vyvinuly ze svých velšských a irských archetypů a jejich příběhy se poté, díky potulným pěvcům, rozšířily, pozměnily a staly se majetkem autorů, v jejichž rukou došlo k jejich konečné přeměně. Na druhé straně nelze opominout teorie autorů, kteří stojí v opozici a keltský základ děl popírají. Nutno přiznat, že ne všechna kouzla objevující se v ději jsou kouzly vycházejícími z mlhy broceliandského lesa. Například příběh o Utherovi, který na sebe vezme podobu manžela Igraine, aby ji získal, je analogický k antickému mýtu o Amfitryonovi, jehož podobu na sebe vezme Zeus, aby získal Alkménu. Stejně tak je některými odborníky popírán fakt, že by Lancelot vzešel z velšských pověstí. Podle nich jde o francouzské jméno, odvozené ze slova „ancel“, z latinského kořene („ancilla“), což znamená služebník, sluhu. Spor o to, jaký je kulturní základ artušovského cyklu, hýbe neustále odbornou veřejností. Vzhledem k době, ke které se tyto diskuse vztahují, k nedostatku pramenů, ke ztraceným původním verzím příběhů a k nejednoznačné dataci těchto literárních děl, však bohužel zůstanou tyto pře pravděpodobně nerozsouzeny.

¹⁷ LOOMIS, Roger Sherman. *Grál: Od keltského mýtu ke křesťanskému symbolu*. Jinočany: H&H, 2006. ISBN 80-7319-038-9. str. 25.

4 Porovnání postavy Lancelota u Chrétiena de Troyes s *Lancelotem* v próze

Jak jsme si mohli všimnout, pojetí Lancelota se u různých autorů měnilo. Z postavy, která byla pravděpodobně nejdříve součástí samostatného příběhu, se postupně stal rytíř družiny krále Artuše, milenec královny Guinevry a nakonec otec Galahada, který se stane nejlepším rytířem, zúčastní se výpravy za svatým Grálem a jako jedinému, vyvolenému, je mu umožněno nahlédnout do Grálu, který poté i s kopím zmizí v nebesích.

4.1 Lancelot u Chrétiena de Troyes

Chrétien jako první autor uvedl tuto postavu do artušovské literatury, již pozměněné k obrazu doby, plné rytířské oddanosti a kurtoazie, doplněné o magii a mystično. S Lancelotem se setkáme celkem ve třech Chrétienových románech, i když ne ve všech je jeho role hlavní a stejně vyvážená co do významnosti.

4.1.1 Cligès

Prvním románem, kde se s Lancelotem setkáváme, je *Cligès*. Jde o spojení bretaňského románu s byzantskou tematikou. Jak jsme již zmínili, odkaz k pramenům, ze kterých autor údajně čerpal, byl ve středověku běžnou praxí. Ani u tohoto díla tomu není jinak, neboť hned v jedné z prvních veršů se dočítáme:

„...psána stojí ta historie,

již vám chci vyličit a říci,

v jedné z dávných knih na polici

v Beauvais v Petrské katedrále.“¹⁸

Když se Alexandr, syn vládce Řecku a Cařihradu, dozví o králi Artušovi a jeho rytířích, okamžitě se chystá na cestu, aby mohl na jeho dvoře získat slávu a nechat se od něho pasovat na rytíře. Artuš ho na dvoře přijme a Alexandr je od té doby členem jeho družiny. Při plavbě do Bretaně Alexandr potkává Soredamor, „krásku, jež v pohrdání měla lásku“¹⁹, a okamžitě se do sebe zamilují. Chrétien se nám zde ukazuje nejen jako zdatný vypravěč, ale

¹⁸ CHRÉTIEN DE TROYES. *Cligès*. Praha: Odeon, 1967. str. 29.

¹⁹ Tamtéž, str. 41.

také jako psycholog. Vykresluje mistrně vnitřní monolog Soredamor, která uvažuje o lásce a o tom, jak nepodlehnout Amorově mámení. Jsme zde svědky mocného vzplanutí v jeho počátcích, kdy oba zamilované sužuje smutek a nejistota, zda bude jejich cit opětován. Oba jsou mladí, příliš nezkušení, snaží se skrývat svoje emoce a přetvařují se, aby okolí nepostřehlo jejich stud. Příběh, který nám vypravěč předkládá, je tak prolnutý monology hrdinů, kteří ve svém nitru prožívají souboj sami se sebou. Alexandr je posléze pasován na rytíře, aby mohl pomoci králi v boji proti zrádci, který mezitím v Anglii chystal povstání. K této příležitosti mu královna poslala košili, na jejíž vyšíání použila Soredamor své zlaté vlasy. Po boji proti zrádcům, ve kterém Alexandr zazářil, má Soredamor příležitost s ním promluvit. Její vnitřní zmatek a nejistota nad tím, jak má rytíře oslovit, jí v tom však zabrání. Nastává další den a další boje. Chrétien de Troyes v tomto svém románu nevyniká pouze jako znalec lidské duše, ale také jako výborný vypravěč, jehož líčení boje a válečné vřavy je stejně znamenité jako popis stavů těla zachváceného touhou a nejistotou. Tento svůj um využil hlavně u poslední bitvy, kterou svádí král a jeho rytíři proti proradníkům. Alexandr si všimne prchajícího hraběte z Angru a se svými blízkými se rozhodne ke lsti.

„Zaměňme,“ radí, „svoje znaky,

vezměme štíty, kopí, vlajky,

zrádců, kteří tu leží skláni.

Na hrad se pustíme bez meškání

a domnívat se budou zrádci

uvnitř, že se to jejich vrací,

a bez odměny dokořán

vjezd otevrou nám do svých bran.²⁰

Tento chytrý úskok sice nakonec přinese vítězství, ale způsobí i zmatek v Artušově táboře. Ostatní rytíři nevěděli o Alexandrově záměru, a když našli jeho štít mezi pobitými těly, mysleli si, že bojovník zahynul. Celým vojskem se rozléhá nářek a pláč nad ztraceným druhem. Soredamor, slyšíc lkaní z celého tábora se kácí k zemi v mdlobách. Toto zmatení

²⁰ Tamtéž, str. 79.

však naštěstí netrvá dlouho a brzy se shledává Alexandr s Artušem i svými spolubojovníky. Když jde poté ke královně, shledá se i se Soredamor. Královna, která už dávno ví o jejich vzájemných citech, k nim promluví. Mimo jiné vkládá Chrétien královně do úst verše „dejte se cestou ctnosti vésti / až k bráně manželského svazku, / tak, věřte, posílíte lásku / a jen tak může věčná být.“²¹ Zde se projevuje autorův postoj k manželství, které vidí jako jedinou možnost pro rozvoj, upevnění a udržení milostného citu. Tento názor je svým způsobem v rozporu s láskou kurtoazní. Láska rytíře k jeho dámě je láskou nenaplněnou, zmítající tělo i duši, láskou neustále doufající a láskou bez záruk. Proti tomu se staví manželství s láskou klidnou, potvrzenou, řádnou. Ještě lépe to bude vidět v druhé části knihy. Zatím si ovšem Alexandr se Soredamor před královnou vyznali lásku a za požehnání jejího i Artušova se vzali. Z jejich spojení se narodil chlapec, kterého pojmenovali Cligès. Alexandr se vydává svést boj se svým bratrem o řeckou korunu, která mu náleží a byla mu odepřena, a bere s sebou i syna a manželku. S bratrem Alidem se smíří a dohodnou – Alexandrovi sice náleží země, ale aby Alis neztratil čest, bude i nadále nosit císařskou korunu. Na oplátku však musí slíbit, že se nikdy neožení, aby tak po něm mohl vládnout Cligès. Zanedlouho Alexandr umírá a nedlouho po něm i Soredamor, která „tak smutná byla, / že dále žít už netoužila / a žalem zahynula s ním.“²² Staví se tak vedle Rolandovy snoubenky a ostatních žen literárního středověku, jejichž zvláštní schopností je zemřít steskem. Na smrtelné posteli dá otec synovi už jen jednu radu – aby šel v jeho stopách a jel na dvůr krále Artuše, kde se zocelí a prověří své schopnosti. Mezitím rádci ovlivňují Alida a našeptávají mu, ať se ožení. Odvrátit ho od přísahy není nesnadné a už mají vybranou i vhodnou paní – dceru německého císaře Fenicii. Jakmile ji spatří Cligès, zahoří k ní láskou, stejně jako zahořel Alexandr k jeho matce Soredamor. Fenicie, která nemá sobě rovnou v kráse, není jedinou, na koho se upírají zraky. I Cligès je pohledný a co do jiných kvalit, je údajně obratnější v šermu a střelbě než Tristan, panoš krále Marka. Tato paralela je zajímavou a důležitou součástí příběhu, neboť celý román je jakýmsi protipólem legendy o Tristanovi a Isoldě a Cligès je, z důvodů, na které později poukážeme, nazýván také „antitristanem“. Tato láska je sice opětovaná, ale odsouzená k neúspěchu. Víc než je Cligès antitristanem, je Fenicie antiisoldou. Když odhalí své chůvě Thesalině, jaké stavy ji souží, a ptá se, co se o ni pokouší za nemoc, Thesalině je jasné, že jde o lásku. I když přiznává Fenicie své zalíbení pro Cligèse, je vnitřně odhodlaná bojovat proti svému citu. Jak sama říká:

²¹ Tamtéž, str. 92.

²² Tamtéž, str. 101.

„Spíš kolem at' jsem lámána

než Isoldu a Tristana

snad připomínat láskou naší.

Ta jejich hanebnost mě straší,

až stydno je mi vyprávět.

Nechtěla bych za celý svět

vést život, jaký ona vedla.

Láska ji k hanebnosti svedla,

jednoho pána srdce mělo,

ale dva pány její tělo.“²³

Znovu se zde setkáváme s odkazem na tristanovský příběh, a to v negativním slova smyslu. Z toho, jak dává Chrétien jednat svým postavám, už můžeme vyvodit, jaký postoj později zaujme k lancelotovské látce. Křesťanství v tomto autorovi vítězí nad - snad můžeme říci i „volnomyšlenkářstvím“ - aristokracie, která se příběhem cizoložné lásky nejen bavila, ale nad různými podobami citu a nad milostnou kazuistikou obecně vedla zapálené debaty. Fenicie je zde tak postavena před existenciální dilema. Nechce zhanobit své tělo tím, že by uléhala na lože se dvěma muži, chce, aby ten, kdo ovládá její srdce, byl i pánem jejího těla, ale zároveň se nechce vzepřít vůli svého otce. Radši by zemřela, než porodit dítě, které upře jejímu vyvolenému právo na trůn. I přes veškeré rozdíly, které můžeme nalézt mezi románem Chrétiena de Troyes a příběhem o Tristanovi a Isoldě, nestojí vyprávění o Cligèsovi pouze v opozici. Jedním ze společných prvků je postava služebné ovládající kouzla a moc bylin a magických nápojů, přestože jejich užití a úlohy v příbězích jsou odlišné. Thesala namíchá pro Alida nápoj, po němž se nikdy nedotkne Fenicie a rozkoš s ní bude prožívat vždy jen ve svých snech. Po svatbě Alida a Fenicie je Cligès v slzách opouští, aby splnil slib, který dal otcí, a vydává se za Artušem. Zmíněná pasáž je z hlediska této práce nejdůležitější. Poté, co dorazí Cligès do Wallingfordu, zjistí, že Artuš i s družinou budou v kraji pořádat velký turnaj. Nic

²³ Tamtéž, str. 115.

nebrání tomu, aby se klání zúčastnil, a rychle si získává úctu všech přítomných, neboť není rytíře, kterého by okamžitě nesrazil s koně. Inkognito pokračuje i další den v soubojích.

„Nazítrí k turnaji zas vstanou

bez prošení a nabádání

a první podstoupit chtěl klání

slavný Jezerní Lancelot,

jemuž boj přišel vždycky vhod.“²⁴

Tyto verše jsou vůbec první zmínkou o postavě Lancelota v díle Chrétiena de Troyes. Jeho úloha v příběhu je naprosto marginální, a Cligès ho dokonce svými vlastnostmi převyšuje:

„ ...a krásnější je Lancelota,

kdyby byl oděn jako slota

a Lancelot jen v stříbro, zlato,

přec tenhle vynikal by nad to.“²⁵

Cligès Lancelota v boji dokonce vyhazuje ze sedla a tak ho poráží. Lancelotova role je zde významná z hlediska vývoje literatury a artušovské látky, nikoli však z hlediska příběhu samého. Na svou roli „nejlepšího rytíře“ neporazitelného v rytířských kláních si musí náš hrdina ještě počkat. Významného bojovníka zde představuje Cligès a zakázaná láska mezi ním a Fenicií, ve své podstatě čistá, zde teprve předznamenává naplněnou věrolomnou lásku Lancelota a Guinevry. Poté, co Cligès odhalí svou identitu a pobude na Artušově dvoře, přichází čas rozloučit se s novými druhy a jet zpět domů, za milovanou Fenicií. Po jeho návratu se oba konečně vyznají ze svých vzájemných citů a Fenicie svému drahému přiznává, že její svazek s Alidem nedošel naplnění díky kouzelnému nápoji. Protože nechce, aby se jejich osud přiblížil k Tristanovi a Isoldě, snaží se najít cestu, jak uniknout manželství, aby pak mohli žít spolu život bez viny a trestu. Na scénu přichází opět Thesala, která svou mocí a

²⁴ Tamtéž, s. 159.

²⁵ Tamtéž, s. 159.

magickým zásahem zachrání jinak bezvýchodnou situaci. Namíchá lektvar, po kterém se bude jevit Fenicie jako mrtvá. Přes veškeré peripetie, kterými musejí hlavní protagonisté příběhu projít, se nakonec úskok povede. Příběh končí smrtí Alida a sňatkem Cligèse s Fenicií. O Lancelotovi se už v knize nic nedozvídáme. Jeho epizodní role skončila s prohraným soubojem a jeho postava se znovu objeví až v dalším Chrétienově díle, *Rytíři na káře*.

4.1.2 Lancelot aneb Rytíř na káře

Chrétien se na začátku díla odvolává na svou paní, „paní ze Champagne“, která po něm chtěla, aby se dal do psaní románu, k němuž mu poskytla námět. Hned po těchto úvodních slovech se pouští autor do vypravování. Poté, co se na dvůr krále Artuše dostaví rytíř se zprávou, že zadržuje jeho poddané, vydává se senešal Ké i s královnou do lesa za rytířem na souboj, při kterém chce pro svého panovníka vydobýt vše zpět. Gauvain, který ho i s ostatními rytíři sleduje, už v lese narazí pouze na senešalova koně bez jezdce a na rytíře, jehož kůň je zbrcený potem. Tímto rytířem není nikdo jiný než Lancelot. Scéna, která následuje, je pro celý děj klíčová. Objeví se kára s trpaslíkem, jehož se rytíř ptá, zda neviděl projíždět královnu. Ten mu přislíbí, že se vše dozví, když vyleze na jeho káru. Tato kára byla odpradáвна symbolem hanby a potupy. Sloužila jako pranýř pro kohokoli, kdo spáchal krádež, vraždu, pro bandity a pro ostatní, kteří se dopustili nějakého provinění. I když k charakteru rytíře patřila čestnost a těšil se všeobecné úctě, proti těmto kvalitám zde stojí princip kurtoazie a naprostá oddanost dámě. Rozum je v konfliktu s Láskou a v tomto případě prohrává – rytíř, sice s malým zaváháním, ale nasedá na káru, nemysle na důsledky. Od té doby cestují spolu s Gauvainem, než se musí rozejít, když si každý vybere jinou cestu – Gauvain k Mostu pod vodou (*le Pont dessous l'eau*) a Lancelot k Mostu meče (*le Pont de l'Épée*). Tak začíná dobrodružná výprava do tajemné země Gorre, při které je vystaven rytíř mnohým zkouškám. Přestože je jméno Lancelota zmíněno už v názvu románu, v samotném textu se vyskytuje spíše sporadicky. Lancelot je označován pouze jako „rytíř“, „rytíř, který byl na káře“. O jeho životě se nedozvídáme nic, a to ani v pasážích, kdy je na cestě za královnou dotazován různými lidmi na své jméno a původ, nám není dopřáno zjistit více informací, snad jen to, že je z království Logres, kraje, který už Geoffroy z Monmouthu připsal králi Artušovi. Jediným vodítkem k minulosti hlavní postavy je epizoda, kdy Lancelot použije prsten, „který mu dala víla, jež jej vychovala“. Přestože ho v zemi, kterou cestuje, aby zachránil Guinevru, nikdo nezná, svými skutky si již buduje pověst „nejlepšího rytíře“. Zdolává všechny překážky, protože ho vede právě Láska, díky které také přejde, ve velkých bolestech a krvácející, Most meče. I král Baudemagus, otec Méléaganta, který unesl

Guinevru, je uchvácen jeho hrdinským činem, a dokonce se přidá na jeho stranu a chrání ho. Lancelot svede s Méléagantem vítězný boj, a přestože je raněný, vybojuje zpátky královnu i propuštění všech zajatců. Nadšení z toho, že mu bude umožněno spatřit Guinevru, však vystřídá zoufalost. Královna je rozhořčena, odmítá se na něho podívat i ho vyslechnout a odchází do pokoje bez známky citu, vděku. Lancelot, který celou cestu trpěl jen pro záchranu královny, je zdrcený. Odjíždí hledat Gauvaina a život pro něj ztrácí smysl. Nechápe královnino pobouření a propadá beznaději. Přemítá o důvodech, které mohly královnu rozzlobit a uvrhnout ho v nemilost a připisuje to svému vstoupení na káru. Zvolil hanbu, ale jen pro dobro své dámy, vedl ho cit, a tak nechápe, proč by mu to měla mít Guinevra za zlé. Ne cestě je navíc zajat místními lidmi a falešná zpráva o jeho smrti se roznese krajinou. Novinky se donesou i Guinevře, která si začne vyčítat své chování. Právě to odehnalo Lancelota, zlomilo mu srdce a vehnalo ho do pasti. Královna odmítá pít i jíst a spílá si za to, že rytíři nevěnovala alespoň pohled, ztrácí se před očima a to dá podnět k další desinformaci – tentokrát o její smrti. Když se o tom dozví Lancelot, dovede ho to až na samou hranici zoufalství a k rozhodnutí, že už nechce dál žít. Celá situace se nakonec vysvětlí a vlastně je jen jakýmsi katalyzátorem tohoto zakázaného vztahu, který se z čistě kurtoazní lásky promění v lásku tristanovskou. V důvěrném rozhovoru královna Lancelotovi objasní svou podrážděnost. Urazilo ji, že před vstupem na káru zaváhal „na dva kroky“ (deus pas). Je mu ale odpuštěno a královna ho vyzve, aby za ní přišel v noci oknem. Tak se odehraje první milostná schůzka, která se má stát zkárou pro oba. Lancelotovi se otevře rána, kterou utrpěl v boji, a zanechá za sebou krvavé stopy. Když jde ráno Méléagant za královnou, objeví krev na prostěradlech a z nevěry a zrady je neprávem obviněn senešal Ké. A je to opět Lancelot, který přispěchá na pomoc a rozhodne se bit za čest královny. Turnaj skončí bez vítěze, největší bitva mezi Lancelotem a Méléagantem se má teprve odehrát, a to na dvoře krále Artuše. Lancelot se nicméně opět vydává hledat Gauvaina a znovu je chycen do léčky, tentokrát kvůli proradnému trpaslíkovi. Zbytek družiny se ale shledá s Gauvainem, odvede ho za královnou a po obdržení falešné zprávy, že Lancelot je v pořádku na Artušově dvoře, opouští všichni Méléagantovu zem. Mezitím dámy na Artušově dvoře plánují turnaj, u kterého bude přítomna i královna. Zpráva o klání se roznese po celé krajině a dolehne i k Lancelotovi, který je na Méléagantův příkaz uvězněn. Nakonec se mu podaří se na turnaj dostat pod slibem, že se hned po něm vrátí dobrovolně do vězení. Tento turnaj je vyústěním celého příběhu. Královna, která Lancelota pozná, mu přikáže bojovat nejhůře, jak je to jen možné. Rytíř uposlechně, i když je vystaven posměchu všech zúčastněných. Druhý den je mu přikázáno bojovat stejně. Jakmile se opět uvolí k dobrovolné prohře, je královna už naplno

přesvědčena, že nemůže jít o nikoho jiného. Nakáže mu bojovat nejlépe. Lancelot po vyhraném turnaji a poté, co si vydobyl zpět svou slávu a rytíři se mu omlouvají, že mu křivdili, odjíždí nepozorován zpět do vězení, jak slíbil.

Stejně jako vstup na káru, i úmyslné prohrávání soubojů je zde pouhou zkouškou jeho oddanosti. Rytíř nedbá vlastního zájmu, neohlíží se na následky, které z toho pro něj plynou, vše dělá jen pro svou dámu a celá jeho existence je podřízena jejím přáním. Tento kurtoazní princip platný ve středověku není překvapivý, vždyť ho sledujeme i u trubadúrů. Chrétien de Troyes však posunuje tento nerovný vztah ve svém díle dál. Básník a pěvec má v oblibě dámu, která je pro něj nedosažitelná. Jeho láska k ní je sice bezmezná, nicméně trvale odsouzená k platoničnosti, jedinou odměnou je radost z přízně dámy. Lancelot oproti tomu ovšem neplní jen roli rytíře oddaného své paní, ale stává se jejím milencem. Láska je zde tělesně dovršena a z něžného obdivu se stává láska tristanovská, i když jen velice pozvolna a ne v plné míře. Hlavní hrdina se zde neproviňuje pouze cizoložstvím, ale také zradou svého suzeréna. Lancelot v tomto románu působí sice odvážně, ale ne plně ze svého rozhodnutí. Není to Roland, kterého žene vnitřní odvaha a nebojácnost. Vede ho láska a vše, co dělá, dělá pro královnu. Jeho rytířské vlastnosti zastíňuje tato bezmezná oddanost natolik, že může působit v některých pasážích naivně a zbrkle. V centru románu tak nestojí jeho chrabrost, hrdinství a jeho udatné činy, to vše jen tvoří jakýsi rámec hlavního, skrytého tématu – únosu Guinevry. Královna a její osud je hybatelem celého příběhu a vše, co se děje, děje se kvůli ní. Bájný král Artuš není v příběhu skoro patrný, nevystupuje už jako vojevůdce a rytíř, ale jako laskavý a dobrý vládce. Příběh Chrétiena de Troyes končí právě opětovným uvězněním Lancelota, kterému už není v tomto románu nikdy dopřáno Guinevru spatřit. Příběh poté převzal Geoffroy de Lagny, který je k rytíři shovívavější a dopíše k románu šťastnější konec. Chrétien de Troyes však, pravděpodobně kvůli své křesťanské víře, nemohl takovýmto závěrem podpořit cizoložný vztah, se kterým nesouhlasil, musel nicméně vyhovět zadání, které dostal od své chlebodárkyně.

I v jiných románech, které Chrétien de Troyes napsal, se postava Lancelota objevuje, nicméně v příbězích nehraje důležitou roli. V románu *Érec et Énide* je jmenován na třetím místě v Artušově družině, hned po Gauvainovi a Érecovi. V *Yvainovi* se pak objevují náarážky na jeho uvěznění ve věži, na Gauvainovu nepřítomnost, i na únos královny Guinevry. Tato fakta stojí i za zrodem teorie, že chronologicky byl dříve napsán právě *Lancelot*.

4.2 Lancelot v próze

Jestliže můžeme brát Chrétiena de Troyes jako autora, který postavu Lancelota když ne stvořil, tedy alespoň uvedl do literárního světa, cyklus Lancelot-Graal pak musíme brát jako vyústění těchto příběhů. Zatímco v původních románech se děj omezuje na činy rytíře a zatajuje nám jeho minulost i původ, prozaická forma podává kompletní biografii hlavní postavy. Lancelot je synem krále Bana de Bénoïc, který spolu se svým bratrem Bohortem de Gaunes vládl v Galii, v „Malé Bretani“. Lancelot se tak vyčleňuje z artušovské látky nejen tím, že v původních příbězích nevystupuje, ale i zeměpisně. Zatímco Artuš i Merlin jsou dětmi ostrovního království, jezerní rytíř do jejich světa nepatří. Během válečného konfliktu s králem sousední země Claudasem se Ban rozhodl místo vysílání posílů jet spolu se svou ženou, královnou Helenou, a synem, prosit o pomoc ke králi Artušovi osobně. Cestou dojedou k jezeru v lese Boisenvalu. Mezitím dochází ke zradě jednoho ze senešalů, který Claudasovi přenechává králův hrad Trèbes. Ban de Bénoïc se o záhubě svého hradu dozví. Když vystoupí na kopec, aby naposledy spatřil své milované město, vidí ho v plamenech, padá k zemi a umírá. Královna ve velikém žalu opouští na okamžik malého Lancelota a běží k tělu svého pána. Když se poté v hlubokém smutku vrací k dítěti, spatří paní, která chlapce drží a vstupuje s ním do jezera. Královna tak přichází v jednom okamžiku o manžela, i o syna. Přidává se poté k abatyši, která prochází lesem, a stává se jeptíškou. Stejný osud potkává i její sestru, Evainu, manželku Bohorta, která je nucena uprchnout i se svými dvěma syny. O ty zanedlouho přichází. Se svou sestrou se shledává v klášteře, kde se obě oddají službě Bohu a naříkají nad svým neštěstím. V tomto okamžiku se vypravěč vrací k osudu malého Lancelota. Dáma, která ho odnesla do jezera, je víla Viviane, zde Ninienne. Do té se zamiluje Merlin, kouzelník, jehož otcem je samotný ďábel, a naučí ji všechna kouzla a magii. Viviane nakonec zneužije jeho lásky a uvězní ho v jeskyni. Vychovává také Lancelota. Ten roste do krásy, je popisován jako inteligentní, zručný, bystrý a urostlý. Učí se dvornému chování, střelbě z luku a jízdě na koni. Je nejkrásnějším dítětem na zemi, s pletí ani příliš bělostnou, ani snědou, má krásně tvarovaná ústa, dolíček ve tváři, zářivé oči a světlé kudrnaté vlasy. Dlouhé paže, široká ramena a mohutná hrud' ještě dokreslovaly jeho vzhled udatného nádherného jinocha. Kromě jeho vzhledu je vyzdvížena i jeho osobnost, ušlechtilé chování a velké srdce. Nad to všechno je autorem několikrát zmíněn fakt, že po matčině linii je Lancelot potomkem krále Davida a Josefa Arimatijského, kterému byl jako jednomu z prvních svěřen Grál. Viviana následně nechá přivést i Lancelotovy dva bratrance, Lionela a Bohorta, syny Evainy, které do té doby držel v zajetí Claudas. Aniž by věděli o svém rodinném spojení, vyrůstají tři chlapci vedle

sebe jako nejlepší přítel. Když dosáhne Lancelot osmnácti let, je čas se s dámou rozloučit. Viviane ho poučí o všech aspektech rytířství, popíše mu, čím je rytíř vybaven a k čemu všechny součásti jeho zbroje slouží, jaké by měly být jeho ctnosti. Vydávají se za doprovodu dalších na dvůr krále Artuše, kde se má stát Lancelot rytířem.

Po dlouhé cestě se setkává celá skupina s Artušem a Lancelot je mu předán, aby z něho na svém dvoře učinil rytíře. Viviane se loučí se svým svěřencem a konečně mu prozrazuje, že není její syn a že Lionel a Bohort jsou jeho bratřanci. Nakonec mu dává také svůj prsten, který mu má odhalit všechna kouzla, když bude třeba. Lancelot odjíždí s družinou krále Artuše. Druhý den ráno prosí ihned Lancelot, aby ho nazítří pasovali na rytíře. Jeho zápal všechny okouzlí. Právě ve scéně, kdy Yvain sděluje Lancelotovo rozhodnutí králi, vstupuje do děje Guinevra. Vyslechne vše o mladíkovi, který přijel na dvůr, a chce ho okamžitě vidět. První setkání, první okamžik je klíčový a určující pro celý příběh – předurčuje milostnou linii, která se od tohoto okamžiku bude románem táhnout. Sympatie obou hrdinů jsou vzájemné, mladý rytíř je okouzlen královninou krásou. Když se poté ptá královna Lancelota na jeho původ a vezme ho za ruku, je to vrcholný okamžik. S královnou se poté vidí ještě jednou, když ji jde požádat o propuštění z jejích služeb, aby mohl odjet splnit své první poslání. Lancelot není ještě ani rytířem a už projevuje svou smělost a udatnost. Vyjíždí v ústřety dobrodružstvím jako „bílý rytíř“, občas zbrklý a svéhlavý. Přestože se některé pasáže odvíjejí od Chrétienovy předlohy, jako např. boj s rytířem chránícím brod, motivace hlavního hrdiny je zde odlišná. Zatímco jako „rytíř na káře“ podstupuje všechny souboje a peripetie pro královnu a jeho motivací je láska, zde se účastní soubojů ze své vůle, ze zájmu o rytířství samotné, motivace je jeho vlastní, niterná, a i když o svém původu ještě neví, pravděpodobně i vrozená. Svou totožnost zjišťuje Lancelot až po dobytí hradu Bolestné stráže (*la Douloureuse Garde*) a poté, co se mu podaří pohnout náhrobní deskou, která mu odhalí nápis: „Zde spočine Lancelot z Jezera, syn Bana de Bénoïc“.²⁶ Zpráva o dobytí hradu se rychle roznese krajinou a Artuš vysílá svou družinu v čele s Gauvainem, aby novinku ověřila. Rytíři jsou však zrazeni pánem hradu Bolestné stráže, je jim řečeno, že bílý rytíř byl zabit, a následně jsou zajati. Domnělá Lancelotova smrt pohne samotným Artušem, a tak se i s Guinevrou a ostatními rytíři vydává za Gauvainem. Po mnohých nezdarech se všichni rytíři díky Lancelotovi opět shledají. Bílý rytíř pro ně ale zůstává nepoznán a nikdo netuší, že jde právě o tohoto mladého rytíře, který nedávno přijel na Artušův dvůr. Lancelot se i nadále účastní soubojů, je raněn, opětovně vylákán do hradu Bolestné stráže, když je mu řečeno, že

²⁶ *Lancelot du Lac*. Paris: Librairie Générale Française, 1991. ISBN 2-253-05578-6. str. 529, překlad autorky.

je tam uvězněna královna. Prokletí tohoto hradu nakonec zlomí, přemáhá všechna jeho kouzla a s jeho odjezdem se hrad mění v hrad Radostné stráže (*la Joyeuse Garde*). Zatímco se Lancelot toulá krajinou a je uvězněn paní de Malehaut, na Artušův dvůr přijede Galehaud, dobyvatel, který chce převzít vládu nad zemí a krále Artuše učinit svým leníkem. Tento rytíř ale není zápornou postavou, jak by se dalo čekat. Galehaud je chrabrý, dvorný a čestný. Artušovi dokonce dává možnost, aby rozšířil své vojsko, které je v té době nedostačující. Zato králi Artušovi přisuzuje autor Lancelota v próze trochu jiné vlastnosti, než na které jsme u jeho postavy zvyklí z předešlých literárních pramenů. Nejen, že ustupuje do pozadí, ale v ději se takřka nevyskytuje. Jeho autorita panovníka je také podlomena. Nezasáhl, když ho jeho poddaní Ban a Bohort potřebovali, a nejel jim na pomoc proti Claudasovi ani po četných prosbách. V poslední bitvě vojsk Galehauda a Artuše se však na poslední chvíli Lancelot objeví, tentokrát už jako černý rytíř, aby podpořil svého krále. Jeho hrdinství a rytířský um vzbudí obdiv Galehauda, který ho přemluví, aby přijal jeho pohostinství. Když se stanou přáteli, žádá ho Galehaud, aby s ním zůstal. Na oplátku je ochoten dát Lancelotovi, o co požádá. Mladý rytíř chce jediné – aby Galehaud uzavřel mír s Artušem a vzdal se mu. Oba rivalové jsou nakonec díky němu usmířeni. Následuje setkání s Guinevrou, které vyzná Lancelot lásku a svěruje jí, že vše, co dělal, dělal pro ni, neboť ji miluje více než sebe i kohokoli jiného. Celá schůzka je stvrzena polibkem a královna následně dává Lancelota Galehautovi a prozrazuje konečně i jeho identitu. Milostné schůzky se od té doby konají každý večer ve čtyřech lidech – Lancelot, Guinevra, Galehaud a paní de Malehaut, která byla do Lancelota platonicky zamilovaná a nyní si vyprosila na královně, aby se postarala o její vztah s Galehautem. Čtveřice se musí nakonec rozejít, Lancelot odjíždí spolu s Galehautem a královna si odvádí paní de Malehaut na dvůr jako nejlepší přítelkyni.

Následují další výpravy, souboje a dobrodružství, naskýtají se setkání s dalšími dámami v nouzi. Na Artušův dvůr přichází za Guinevrou dívka nesoucí štít, který, jak dívka zvěstuje, královně přinese největší bolest, jakou může kdy zakusit, ale také největší štěstí, které může kdy poznat. Štít je prasklý, na jedné jeho části je vyobrazen rytíř ve zbroji, na druhé paní krásnější, než si lze představit. Obě postavy jsou k sobě tak blízko, že nebyť praskliny, políbily by se. Královna se od dívky dozvídá, že ji posílá Paní z Jezera. Ta ví o královniných myšlenkách a pocitech, neboť miluje to, co i královna. Dívka dál Guinevě vysvětluje, že mezi rytířem a dámou na štítu není zatím nic víc, než jen polibek. Až se ale jejich láska naplní, štít se zacelí. To vše se ale stane, teprve až se nejlepší rytíř ze všech vrátí a bude součástí Artušova dvora. Mezitím však Lancelot chřadne. Nemůže jíst, pít ani spát.

Galehaud však správně rozpozná, co je příčinou jeho nemoci. Dlouho už neviděli královnu. Vyšle tak za ní Lionela, Lancelotova bratrance. Mezitím se na Artušův dvůr dostává zpráva, že do jeho království vnikli Sasové, pustoší je a masakrují jeho lid. Královna Lionela přijímá a rovnou ho posílá zpět za Lancelotem a povolává ho k sobě. Posílá mu také štít, podle kterého ho pozná, svůj prsten, brož, hřeben, do něhož se zachytily její vlasy (stejně téma je i v *Rytíři na káře* – Lancelot nachází královnin hřeben s jejími vlasy, hřeben dává dámě, která ho doprovází, ale vlasy si schovává a pečuje o ně jako o nejdražší relikvii), a pásek. Nakonec se všichni shledávají v Artušově družině, aby společně čelili nájezdu Sasů. Když spatří Lancelot královnu, málem spadne s koně. I během boje se řídí kroky Lancelota tím, co mu vzkáže královna. Stejně jako v *Rytíři na káře*, kde mu přikazovala bojovat nejlépe nebo nejhůře, i zde zasahuje jeho dáma do bitvy. Posílá mu i novou přilbu, a když je po boji a ona vidí jeho zkrvavené rameno, projevuje starost a slibuje uzdravení. Právě Artuš umožní nevědomky milencům naplnění jejich lásky. Slíbí, že stráví noc s paní de la Roche, u jejíhož hradu se bitva odehrává. Guinevra využije jeho nepřítomnosti, a tak se může opakovat již známé setkání s Lancelotem, paní de Malehaut a Galehaudem. Královým činem je tak z Guinevry sňata část viny. Sám král se dopouští nevěry a tráví noc na loži s jinou ženou. Toto provinění má pro něj horší následky, neboť je zajat a uvržen do vězení. Lancelot s Galehautem mezitím přijíždějí k oběma dámám a stráví s nimi noc. Když se královna o půlnoci probudí, zjišťuje, že štít s puklinou, který jí poslala Paní z Jezera, se zacelil. Cizoložná láska obou milenců došla naplnění. Právě Lancelot potom pomůže krále vysvobodit z vězení. Skutek by se dal brát jako určité pokání, odčinění nevěry. Lancelot ani královna ale nepocítují pocit viny a rytíř svůj skutek nevnímá jako odčinění hříchu, kterého se dopustil. Autor nijak nekomentuje (podobně tomu bylo i v *Rytíři na káře*) znázornění vztahu mezi Lancelotem a Guinevrou a zobrazení jejich lásky tak zůstává ryze popisné, nikoli hodnotící. Artuš nakonec Lancelota i Galehauda přijímá na svém dvoře jako rytíře Kulatého stolu. Rytíři u něj ale nesetrvávají a vydávají se společně znovu na cesty. Dalším důležitým prvkem příběhu je Galehaudův sen. Klerici mu osvětlí jeho význam – zbývá mu už jen málo života a jeho smrt způsobí Lancelot. Oba rytíři se setkávají se svými dámami, až když se dozvídají o „falešné Guinevě“, která kouzelným lektvarem omámila krále. Ten se do ní zamiloval a pravou královnu zavrhl. Lancelot se tak jede bít za čest své paní se třemi rytíři. Celý komplot proti králi je nakonec odhalen a čest královny díky Lancelotovi zachráněna. Lancelot i Galehaud zůstávají s Artušovou družinou. Kapitola pak končí smrtí Galehaudovou. Ten se vydal opět na cesty, a když ho dostihla (falešná) zpráva o Lancelotově smrti, nemohl už dál žít. Lancelot pak v dalších románech cyklu Lancelot-Graal vystupuje ještě v mnoha

pasážích. Začínáme zde už narážet na motiv Grálu, motiv křesťanský, který posouvá celé dílo do jiné roviny. Opouštíme víly, lesy plné kouzel a trpaslíků a vydáváme se nikoli po cestě krvavých bitev a dobrodružství, ale po cestě víry. Vlastnosti rytířů už nejsou nahlíženy z hlediska rytířského, ale křesťanského. Lancelot je kouzly doveden k dceři krále Pellea a zplodí s ní Galahada, hlavní postavu *Putování za svatým Grálem*, jediného „čistého“ rytíře, rytíře nové doby, kterému je tajemství Grálu odhaleno.

„I strávili spolu větší část onoho dne a král Pelles přemýšlel, jak přimět sira Lancelota, aby ležel s jeho dcerou, krásnou Elaine [ta je ve skutečnosti Služebnicí grálu]. Tento úmysl pojal, neboť dobře věděl, že sir Lancelot má s jeho dceří počít syna, jenž dostane jméno Galahad, stane se dobrým rytířem, vyvede zemi z nebezpečí a dobyde svatý grál. Tu přišla jakási žena jménem Brisen a takto k němu mluvila: 'Můj pane, sir Lancelot jinou ženu na celém světě nemiluje než královnu Gueneveru. A proto následujte mé rady a já zařídím, aby ležel s vaší dcerou, aniž by tušil, že neleží s Gueneverou.' ... Povolala tedy jistého muže, jehož sir Lancelot dobře znal, a přikázala mu, aby Lancelotovi donesl prsten s tím, že mu jej sama královna Guenevera posílá. Byl podobný tomu, který královna skutečně nosívala, a když sir Lancelot to znamení uviděl, pocítil takovou radost jako ještě nikdy předtím.“²⁷

Jde o zajímavý detail textu. Lancelotovi je zapovězeno tajemství Grálu kvůli jeho cizoložné lásce a tomu, že není „čistým“ rytířem. Právě tato hříšná láska ale umožní, aby ulehl k dceři Pellea a dal tak život Galahadovi. Jeho láska, která je tak pro něj i pro království zkázou, je zároveň hybatelkou putování za Grálem a záchrany království. V neposlední řadě je zajímavé, že Lancelotovi je vyčítán svazek s Guinevrou, ale nikoli už s Elainou, a Pelleovi nikdo nezazlívá, že svou dceru v podstatě zaprodal. Lancelotova cizoložná láska je nakonec odhalena a stojí nejen za jeho nezdarem při putování za Grálem, ale nakonec i za rozpadem Artušova království. I když se při putování vzdal lásky ke královně, jejich opětovné setkání cit znovu rozdmýchá. Lancelotovi se sice podaří ještě několikrát ubránit královninu čest, ale definitivní rozvrat vztahu mezi ním, Artušem a Guinevrou se blíží. Na straně Artušově tak stane Gauvain a na straně Lancelotově Bohort. Po souboji, v němž padne mnoho rytířů a v němž má Lancelot navrch, ale dochází ke konečnému rozhodnutí. Lancelot dává přednost rozumu a cti královny před láskou. Oba milenci se musí rozloučit a není jim souzeno se ještě shledat. Artuš svěruje péči o královnu i o zemi svému synovci Mordredovi, který ho následně zradí. Při jejich závěrečné bitvě je Mordret králem zabit, ale sám panovník je raněn a umírá.

²⁷ LOOMIS, Roger Sherman. *Grál: Od keltského mýtu ke křesťanskému symbolu*. Jinočany: H&H, 2006. ISBN 80-7319-038-9., str. 134.

Meč Excalibur je vhozen do jezera, kde ho zachytí tajemná ruka. Tělo krále je pak odvezeno jeho sestrou Morganou. Zem, která je po smrti vládce pustošena Mordretovými syny, přijíždí naposledy bránit Lancelot. Odchází poté, stejně jako Guinevra, do kláštera, kde prožije zbytek svých dní.

Celá sága o Lancelotovi není zcela jednotně členěna. „Tradičně se rozlišují tyto části: *Galehaut, Kára a její pokračování* (La Charette et ses suites, jinak též Meleagant) a *Agravain*. Bonnský rukopis, jež otiskuje poslední vydání, však uvádí poněkud jiné členění. První oddíl je nazván La marche de Gaule (Galská marka; označují se tak imaginární království králů Bana a Bohorta mezi Bretaní a Francií) a líčí se v něm Lancelotovy „enfances“ – jeho dětství a první rytířské činy - , přátelství s Galehautem, synem Krásné obryně, a počátek Lancelotovy lásky ke Guinevě. Teprve druhý oddíl nese v tomto rukopise jméno Galehaut; do této části je začleněn Chrétienův příběh o únosu Guinevry. Dva závěrečné oddíly, První a Druhé putování za Lancelotem, líčí nesčetná dobrodružství Lancelota a Artušových rytířů mimo Artušův dvůr; nepřehlédnutelně se zde rovněž začíná ozývat tematika Grálu.“²⁸ Rozsáhlost tohoto díla a rozdílnost motivů, které se v něm vyskytují, ovlivňují i charakter hlavních postav a měnící se autorské postoje k nim. Lancelota tak vnímáme na začátku příběhu jako ubohého sirotka, který byl neprávem připraven o svůj nárok na království, poté jako mladého muže, který svou krásou a moudrostí převyšuje všechny okolo a který odloučen od královny propadá šílenství, dále jako chrabrého rytíře, nejlepšího ze všech, muže tvrdého ke svým protivníkům a udatného v boji, na druhé straně ale plně ovládaného láskou a v poslední řadě jako hříšníka, zrádce a cizoložníka. V samém závěru cyklu Lancelot-Graal, který pojednává o smrti krále Artuše, se Lancelot svým způsobem rehabilituje. Nechce vést zbytečné souboje a prolévat krev Artušových rytířů. Po smrti panovníka mu vzdá poslední hold a zabije Mordretovy syny, aby uchránil zemi před pustošením. Svůj život dožívá v klášteře jako světec a tím uzavírá koloběh svých dobrodružství a jeho charakter se tak naplňuje.

Když srovnáme postavu z *Lancelota v próze* s postavou Lancelota u Chrétiena de Troyes, můžeme pozorovat i další rozdíly. Jako „rytíř na káře“ je Lancelot jakýmsi osamoceným jezdcem, opuštěným rytířem, který se zodpovídá pouze královně a nijak se nesnaží přidružit k Artušově družině u Kulatého stolu. Nepojí ho přátelství ani s Gauvainem, ani se senešalem Ké. Jakási rytířská sounáležitost, kterou můžeme u ostatních Artušových rytířů pozorovat, je zde nepřítomná. Také Lancelotův život je nám plně skryt. Je zvláštní, že

²⁸ PELÁN, Jiří. *Putování za Svatým Grálem*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8., str. 440.

román, který má být celý o tomto rytíři, o něm tak vlastně skoro není. Lancelot není pro čtenáře utvářen svou minulostí, ale pouze svými činy, které mají jedinou motivaci, a tou je něžný cit ke královně. Ten je i příčinou konfliktu, který v postavě můžeme pozorovat. Přestože je Lancelot nejlepším rytířem, převládá u něho úloha milovníka. Jeho rytířský um je zastíněn a on je ochoten podstoupit i veřejné zostuzení vstupem na káru. Chrabrý rytíř tak je, ve shodě s kurtoazní doktrínou, i submisivním obdivovatelem, který sebou nechá vláčet a plně se podvoluje vůli své dámy. V prozaickém *Lancelotovi* se už setkáváme s rytířem, jehož životní cestu známe od narození, a který je i více začleněný do společenstva rytířů Kulatého stolu. Váže ho hluboké přátelství s Galehaudem i Gauvainem, je jedním z Artušových mužů. Po svém boku má i své dva bratrance. Nebudí zde soucit, není zoufalým zachráncem. Královnu miluje, ale rytířství se dostává do rovnováhy s jeho citem. Ne všechny souboje, které podstoupí, jsou pro Guinevru. V jeho životě se také objevuje mnoho jiných dam, které pro něj hoří láskou, včetně Elainy. Také královna Guinevra prochází změnou. U Chrétiena de Troyes podrobuje rytíře četným a občas až nesmyslným zkouškám podle zákonů kurtoazie. Její snaha vystavovat Lancelota ponižujícím situacím se může jevit jen jako její vrtoch, zbytečný rozmar, kterého využívá z titulu svého postavení. V cyklu Lancelot-Graal už je postava Guinevry méně rozmařilá. Lancelot se jí při prvním setkání líbí a zaujme ji, ale jeho neschopnost odpovědět na její otázky se jeví královně jako zvláštní a Lancelota považuje za neohrabaného. Cit se rodí postupně a královna zde nemá potřebu podrobovat svého rytíře zkouškám oddanosti, je spíše jeho něžnou přítelkyní. Celý vztah mezi hlavními protagonisty se v tomto díle jeví vyrovnaněji, vyváženěji. Proměnou prochází i dvojice Lancelot - Artuš. V *Rytíři na káře* nemá Lancelot s králem nijak význačné spojení. Je zachráncem královny a jí je také podřízen. Lancelot v próze má zcela odlišné postavení. Krále zradil, ale také zachránil. S jeho činy celé království vzkvétá i padá. Zachraňuje krále, bije se pro něj, osvobozuje ho z vězení a vyhrává pod jeho praporem důležitá klání. Jeho přítomnost na dvoře je pro království životně důležitá, ale právě kvůli němu je říše rozvrácena. Artuš je tomuto rytíři vděčný, neboť několikrát odvrátil pád jeho země, musí se proti němu ale přesto postavit, když odhalí Lancelotův cizoložný vztah s královnou.

V *Lancelotovi v próze* můžeme, stejně jako u Chrétiena de Troyes, najít prvky vycházející jak z keltské tradice, tak z křesťanství. Trpaslíci, kouzelné lektvary, postavy záluďné a zrádné, víly, které znají budoucnost i minulost a ovládají kouzla, jezero, kde žije Viviane, které je pouhým klamem, to vše jsou pozůstatky velšských vypravování a příběhů, které se zrodily z mlhy Broceliandského lesa a byly vypravovány potulnými pěvci. Na druhé

straně stojí křesťanská morálka, spravedlnost, slitování vůči slabším, duchovní, kteří se v příbězích vyskytují, rytířova oddanost církvi a dovolávání se Pána. Odlišná od Chrétienova díla je také stavba tohoto románu. Chrétien de Troyes se drží pouze jedné dějové linie. Přestože se v jednom okamžiku Lancelot a Gauvain rozcházejí, aby šli každý jinou cestou, autor sleduje pouze osudy hlavního hrdiny a postavu druhého rytíře naprosto opomíjí. Když se poté Gauvain objeví, je zase zapomenuto na příběh uvězněného Lancelota. Lancelot v próze je, co se týče výstavby zápletky, úplným opakem. Dílo je plné digresí, které nejsou drobné, tvoří velkou část celého děje. V kapitolách se střídá vyprávění o Lancelotovi a o Gauvainovi, příběh odbíhá i k jiným rytířům a jejich dobrodružstvím. Autor vždy opouští jednu linii, aby se mohl vydat po jiné a posunout příběh dál. Dílo je tak daleko rozvinutější a propracovanější.

4.3 Thomas Malory

Sir Thomas Malory sepsal v 15. století rozsáhlou knihu s názvem *Artušova smrt*. O životě tohoto autora víme jen velmi málo, snad jen to, že byl členem parlamentu a část svého života byl vězněn. „O siru Thomasu Malorym se po celá staletí vědělo toliko to, co on sám o sobě říká v poznámce na konci svého díla a co o něm vypráví William Caxton v předmluvě na počátku rozměrného foliantu, v němž Maloryho dílo vyšlo v červenci 1485 z jeho tiskařského lisu v městě Westminsteru, tehdy ještě i místně od Londýna odděleném.“²⁹ Právě při pobytu za mřížemi začal pravděpodobně sepisovat své dílo. V něm vychází ze všech dostupných pramenů, které do té doby vypravovaly příběh o králi Artušovi, a tvoří tak kompilaci - snad nejobsáhlejší a vyčerpávající soupis všech legend týkajících se rytířů Kulatého stolu.

I toto dílo začíná kouzlem, díky němuž pomohl Merlin získat Utherovi krásnou Igraine. Pokračuje zrozením krále Artuše i tím, jak byl provolán panovníkem, když vytáhl meč z kamene. Artušova smrt, na rozdíl od dvou ostatních děl, popisuje, jak král získal, opět díky Merlinově pomoci, meč Excalibur. „Tak jeli a jeli, až přijeli k jezeru. Bylo široké a jeho voda byla krásně čistá a vprostřed jezera uzřel Artuš paži, oděnou v bílý aksamit, držící v ruce překrásný meč. 'Hle, tam je ten meč, o němž jsem hovořil,' ukázal Merlin. Vtom však spatřil dívku krácející po jezeře. 'Kdo je ta dívka?' zeptal se Artuš. 'To je jezerní panna,' odvětil Merlin. 'Dole v jezeře je skála a v ní překrásný palác, jakého není na zemi, bohatstvím oplývající. Tato panna jde nyní k vám, a až přijde, přivětivě s ní mluvte, aby vám darovala ten

²⁹ MALORY, Thomas. *Artušova smrt. Předmluva Viléma Mathesia*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960, str. 14.

meč.³⁰ V příběhu se pojednává i o svatbě krále Artuše s Guinevrou, o ustanovení Kulatého stolu a jeho rytířů, o lásce Merlina k jezerní panně, jeho šílenství, i o tom, jak byl uvězněn ve skále a tam zemřel. Tím autor opouští dobrodružná vypravování o rytířích krále Artuše a věnuje se podrobně vypravování o siru Lancelotovi. Je zde uváděn už jako nejlepší, první z rytířů, „pročež královna Guenevera dařila jej velikou přízní přede všemi ostatními rytíři a on rovněž miloval královnu nade všechny ostatní paní i panny, co živ byl, a pro ni se odvážil mnohých bojů, dokonce z plamenů ohně ji zachránil.“³¹ Lancelot při jedné cestě za dobrodružstvím usne pod jabloní a je omámen vílou Morganou a dalšími třemi dívkami, které chtějí, aby si mezi nimi vybral. Rytíř je však naprosto oddaný královně a volí si raději smrt ve vězení. Je nakonec vysvobozen a vydává se na další výpravy, z nichž se pak vrací na dvůr krále Artuše, kde je všemi radostně přivítán. Následuje výprava na hrad Corbenic, kde stejně jako v dřívějších dílech vysvobodí Lancelot pannu z kádě. Jde o úkol, ve kterém před ním selhal Gauvain. Setkává se poté s králem Pelleem a s Elainou zplodí Galahada.

Co se týče vztahu hlavního hrdiny s Elainou, dílo se od ostatních dvou románů odlišuje. Láska Elainy k Lancelotovi je zde daleko více rozebrána. Není už jen „prostřednicí“, z níž se narodí nejčistší z rytířů, kterému bude odhaleno tajemství Grálu. Elaina Lancelota miluje, přestože ví, že jeho srdce patří královně. Vydává se za ním dokonce na Kamelot, kde, opět za pomoci Briseny a jejích kouzel, stráví s rytířem noc. Vše nakonec zjistí Guinevra a rozlícená vyžene Lancelota a vykáže Elainu ze dvora. Lancelot propadá šílenství a dva roky bloudí smyslů zbavený. Po mnohých bojích a útrapách ho raněného v zahradě nachází opět Elaina a odvádí ho na hrad, kde je uzdraven svatým Grálem. Zůstává na Radostném ostrově na hradě Bliantu a nazve se Rytířem těžce provinilým. Při souboji, který pořádá, se shledá se svými druhy od Kulatého stolu, Percivalem a Ectorem. Spolu s nimi se vrací zpět na Artušův dvůr. Galahad je pasován Lancelotem na rytíře a družina v čele s Gauvainem se zanedlouho vydává po stopách Grálu. Artuš je z toho zarmoucen, neboť tuší, že většina z jeho rytířů se z výpravy už nevrátí. Výprava končí, když se stává Galahad králem a jako jediný prochází všemi zkouškami. V Nebesích mizí jak Grál, tak kopí, a Galahad umírá. Záchrana země má však pro Lancelota neblahé následky. Při návratu na dvůr znovu propadá lásce ke královně.

Další motivy se v knize opakují – Lancelot je královnou opět vyhnán od dvora, ale navrací se, aby za ni bojoval a hájil její čest, podstupuje souboj, je raněn a následně uzdraven. Přejímá se i téma *Rytíře na káře* o únosu královny. V *Artušově smrti* je zajata cestou na

³⁰ Tamtéž, str. 72.

³¹ Tamtéž, str. 189.

májovou slavnost. Když je Guinevra zajatá, stihne jen pážeti předat svůj prsten se vzkazem pro Lancelota, ať jede za ní a zachrání ji. Celý příběh je zde značně zkrácen. Lancelot nevstupuje na káru k proradnému trpaslíkovi, ale k vozkovi, který jel s károu pouze pro dříví. Protože je jeho pánem právě Meleagant, Lancelot naskočí do jeho káry a nechává se odvést až před hrad, kde je královna v zajetí. Veškeré motivy objevující se u Chrétiena de Troyes jsou tak opominuty. Lancelot ani neváhá ani není vystaven mnohým zkouškám, dokonce se zde ani nedočteme o Mostu meče. Lancelot jednoduše rozráží bránu a Méléagant, který z něho má strach, se vzdává a svůj osud plně odevzdává do rukou královny. Guinevrino setkání s Lancelotem je pak odproštěno od její zloby, jak je tomu u Chrétiena. Jak píše Thomas Malory: „Později, po mnohých dnech, se panu Lancelotovi dostalo pro tu příhodu jména Rytíř s károu a mnohé jiné činy ještě vykonal a veliká dobrodružství zažil“.³² U Maloryho navíc není zmíněna jeho hanba a pasáž s károu má tak v celém vyprávění spíše marginální úlohu. Na osvobození královny navazuje pasáž s noční schůzkou u královny. Příběh se od své předlohy odlišuje i v následujících pasážích. Královna je sice nařčena ze zrady, ale podezřelým není Ké. Také Lancelot nepadá do pastí trpaslíkovi, ale je uvězněn ve sklepení samotným Méléagantem. Dáma propouští Lancelota z vězení, ten ale nepřijíždí na turnaj inkognito. Dojede přímo k Artušovi a vypoví mu o celé zradě, které se na něm Méléagant dopustil. Při závěrečném klání, ve kterém má navrch, na královnino znamení Méléaganta zabije. Královnina čest a jejich společné štěstí však nemá dlouhého trvání. Láska je prozrazena bratry Agravainem a Mordretem. Lancelot si musí probít cestu z královniny komnaty. Pokračování příběhu je již známé. Lancelot naposledy zachrání královnu, která má být upálena, a svede bitvu proti Artušovi. Na popud papeže ale bojů zanechávají a král bere Guinevru na milost. Následuje pasáž, kdy sám Lancelot předává Artušovi královnu. Při jejich rozmluvě však svou vinu ani v nejmenším nepřiznává. „A je-li tu nějaký rytíř, lhostejno jaké hodnosti, vyjímaje ovšem vaši osobu, a má v úmyslu nebo se odváží popírat, že královna je před vámi věrná a čistá, já sám, Lancelot z Jezera, dosvědčím její věrnost na jeho vlastním těle“.³³ Rozloučiv se s královnou, Lancelot opouští dvůr. Poslední válka, která je vedena proti Lancelotovým zemím, je z popudu Gauvaina a ne krále Artuše. Panovníkův synovec se odmítá s rytířem smířit, zatímco král je spíše zkroušený, zachvácený smutkem a ve vleku svého synovce. Jde o další odchylku od původních děl, ve kterých je Artuš odvolán, aby čelil výzvě Římanů. Zde předal královnu i vládu nad zemí Mordretovi právě kvůli tažení proti Lancelotovi. Artuš se ale i zde navrácí do Anglie, aby potrestal zrádného Mordreta, který mu

³² Tamtéž, str. 470.

³³ Tamtéž, str. 513

uloupil nejen království, ale pomýšlí i na jeho ženu. Guinevra raději prchá a v této verzi se ukrývá do Toweru. V boji proti Mordretovi se otevrou Gauvainovi staré rány. Ten v posledních okamžicích svého života píše dopis Lancelotovi a prosí ho o pomoc. Artuš se nakonec střetává s Mordretem. Mordret je zabit, Artuš smrtelně raněn. Meč Excalibur je vhozen do jezera a odevzdán paní, od které vzešel. Guinevra, zpravena o tom, že jsou všichni mrtví, vydává se do kláštera. Lancelot, poté co se dozví o smrti krále, Gauvaina a o zmizení Guinevry, jede pomstít svého pána a nalézt královnu. Při jejich posledním shledání se definitivně loučí. „A proto tě žádám, pane Lancelote, a ze srdce snažně prosím pro všechnu lásku, která mezi námi byla, abys mi již nikdy do tváře nepohlédl. A ve jménu Božím ti přikazuji, abys ode mne odešel“³⁴. Lancelot jí slibuje věrnost, loučí se a při prosbě o poslední políbení ho královna odmítne. Lancelot tedy přijímá také mnišskou kutnu. Po několika letech má v noci vidění, že se má vydat do kláštera, neboť tam nalezne královnu mrtvou. Je mu přikázáno přinést její tělo a pohřbít ji vedle Artuše. Je to poslední služba, kterou oddaný rytíř pro svou paní vykoná. Nedlouho po ní umírá a je svými druhy pohřben na Libohradě.

Malory vyšel ze všech dostupných literárních zdrojů a zkomponoval velmi rozsáhlé dílo, které spojuje jak příběh Chrétiena de Troyes, tak *Lancelota v próze*. Přejímá postavy, které se objevovaly napříč historickým vývojem, a jejich funkci v textu sjednocuje. Přestože jsou některé pasáže osobní invencí autora, jiné naprosto kopírují své předlohy. Jedním z nejmarkantnějších rozdílů je pro čtenáře neustálá přítomnost Lancelotova jména. V *Rytíři na káře* se je dozvídáme až v půli příběhu, stejně tak v prozaické verzi s ním autor neplýtvá. Lancelot je označován různými přívlastky a většinu soubojů podstupuje inkognito. U Maloryho vjíždí Sir Lancelot poprvé na scénu pod svým jménem, nezahalený, neskrytý, pouze sám za sebe. Thomas Malory tak stvořil dílo, které je kompilací příběhů jeho předchůdců a společně s vlastním pojetím událostí je formuje do jednotné románové podoby.

³⁴ Tamtéž, str. 550.

5 Závěr

Ve své práci jsem se snažila rozebrat vývoj bretaňské látky. Legenda o králi Artušovi, jeho skutcích a rytířích Kulatého stolu je pevně zakořeněná jak v britské, tak francouzské literatuře a z těchto literatur se rozšířila i dále po Evropě. Ani laickou, ani odbornou veřejnost nepřestává tato legenda fascinovat a spory o to, do jaké míry vychází z (ne)existující keltských zdrojů, neustávají. Charakterizovat všechny postavy a komplexně zmapovat celou legendu by byl úkol téměř nadlidský. Moje volba, Lancelot z Jezera, mi umožnila studium zúžit. Z dnešního hlediska je postava Lancelota pouze jedna. Lancelot-milenec, Lancelot-nejlepší rytíř v sobě dnes už nenese drobné nuance, které tvoří rozdíl mezi *Rytířem na káře* a *Lancelotem v próze*. Legenda o králi Artušovi, jeho nejlepším rytíři, královně a jejich cizoložné lásce už žije svým vlastním životem. Já však doufám, že se mi podařilo srovnat obě díla a vystihnout, v čem se obě postavy liší a jak rozdílná je jejich funkce u různých autorů. Zbrklý a svéhlavý rytíř na dobrodružné výpravě za vysvobozením královny se časem změnil v rozvážného a moudrého člena Artušovy družiny a následně v rytíře ve službách Pána, kterému však není dáno odhalit tajemství Grálu. Na několik století byl siru Lancelotovi dopřán odpočinek, než byl jeho příběh znovu objeven moderní dobou a ta mu dala podobu novou a přitažlivou: filmovou. V roce 1967 vzniká muzikál *Král Artuš a jeho družina* (Camelot), v roce 1974 francouzsko-italský snímek *Lancelot od jezera* (Lancelot du Lac), asi nejznámějším se stává film Johna Boormana *Excalibur* z roku 1981 (který je i poměrně věrný své knižní předloze), anebo americká adaptace *První rytíř* (First Knight) z roku 1995. Motiv Artušova dvora a cizoložné lásky stojí i za zrodem seriálů a látku převzala i známá komediální skupina Monty Python ve filmu *Monty Python a Svatý Grál* (Monty Python and The Holy Grail). Z legendy, tak zdařile vystavěné, zbyla dnes už jen kostra. Z původního příběhu zůstává v moderních adaptacích pouhý základ a postavy už žijí vlastním životem. Je otázkou, zda je to dobře, či ne. Můžeme ale doufat, že právě moderní adaptace přivedou některé jedince k původním pramenům, ze kterých se tyto postavy na filmových plátnech zrodily, a na středověké autory se nezapomene. Bylo umožněno psát o tématu, které je velice zajímavé, a já doufám, že se mi v práci podařilo dosáhnout všech cílů, které jsem si vytyčila. Legenda neustále žije. Práce Geoffreyho z Monmouthu, Roberta Wace, Chrétiena de Troyes ani autora, který stvořil *Lancelota v próze* (ať už to byl kdokoli) a Thomase Maloryho nebyla marná. Na hrdinské činy krále Artuše a jeho rytířů, stejně jako na lásku Guinevry a Lancelota se nezapomnělo. Jejich příběhy se staly trvalou součástí západní kultury a tvoří i dnes jádro mnohých adaptací.

Seznam použité literatury:

Primární literatura:

CHRÉTIEN DE TROYES. *Romans de la Table Ronde*. Gallimard, 1970. ISBN 2-07-036696-0

GEOFFREY Z MONMOUTHU. *Dějiny britských králů*. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0289-5.

MARIE DE FRANCE. *Milostné příběhy ze staré Francie*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

MALORY, Thomas. *Artušova smrt*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1960.

CHRÉTIEN DE TROYES. *Cligès*. Praha: Odeon, 1967.

Putování za Svatým Grálem. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8.

Lancelot du Lac. Paris: Librairie Générale Française, 1991. ISBN 2-253-05578-6.

Lancelot du Lac II. Paris: Librairie Générale Française, 1993. ISBN 2-253-06302-9.

Sekundární literatura:

BAUMGARTNER, Emmanuèle. *Romans de la Table Ronde de Chrétien de Troyes*. Gallimard, 2003. ISBN 2-07-41845-6.

PELÁN, Jiří. „Putování za příběhem o svatém grálu“. *Putování za Svatým Grálem*. Praha: Triáda, 2006. ISBN 80-86138-82-8.

MARKALE, Jean. *Lancelot et la chevalerie arthurienne*. Paris: Imago, 1985. ISBN 2-902702-26-4.

DUBY, Georges. *Věk katedrál: Umění a společnost 980-1420*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-418-9.

DUBY, Georges. *Vznešené dámy z 12. století I: Heloisa, Aliénor, Isolda a další*. Brno: Atlantis, 1997. ISBN 80-7108-152-3.

LOOMIS, Roger Sherman. *Grál: Od keltského mýtu ke křesťanskému symbolu*. Jinočany: H&H, 2006. ISBN 80-7319-038-9.

LE GOFF, Jacques. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-682-4.

BRUNEL, Pierre. *Histoire de la littérature française: Tome I Du Moyen Age au XVIIIe siècle*. Bordas, 1977. ISBN 2-04-010183-7.

DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-514-0.

BOUTET, Dominique. Lancelot: préhistoire d'un héros arthurien. In: *Persée* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z:

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ahess_0395-2649_1989_num_44_5_283651?luceneQuery=%28%2B%28content%3ALancelot+title%3ALancelot%5E2.0+fullContent%3ALancelot%5E100.0+fullTitle%3ALancelot%5E140.0+summary%3ALancelot+authors%3ALancelot%5E5.0+illustrations%3ALancelot%5E4.0+bibrefs%3ALancelot%5E4.0+toctitles%3ALancelot%5E4.0+toctitles1%3ALancelot%5E3.0+toctitles2%3ALancelot%5E2.0+toctitles3%3ALancelot%29%29+AND+%28+%2Baccess_right%3A%28free%29+%29&words=Lancelot&words=100&words=14

DEMAULES, Mireille. Écriture et imaginaire du rêve dans le « Lancelot en prose ». In: *Persée* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z:

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/medi_0751-2708_1983_num_2_3_904?luceneQuery=%28%2B%28content%3ALancelot+title%3ALancelot%5E2.0+fullContent%3ALancelot%5E100.0+fullTitle%3ALancelot%5E140.0+summary%3ALancelot+authors%3ALancelot%5E5.0+illustrations%3ALancelot%5E4.0+bibrefs%3ALancelot%5E4.0+toctitles%3ALancelot%5E4.0+toctitles1%3ALancelot%5E3.0+toctitles2%3ALancelot%5E2.0+toctitles3%3ALancelot%29%29+AND+%28+%2Baccess_right%3A%28free%29+%29&words=Lancelot&words=100&words=140&wor

BERTHELOT, Anne. *La « Merveille » dans les Enfances Lancelot* [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/medi_0751-2708_1985_num_4_8_989?luceneQuery=%28%2B%28content%3ALancelot+title%3ALancelot%5E2.0+fullContent%3ALancelot%5E100.0+fullTitle%3ALancelot%5E140.0+summary%3ALancelot+authors%3ALancelot%5E5.0+illustrations%3ALancelot%5E4.0+bibrefs%3ALancelot%5E4.0+toctitles%3ALancelot%5E4.0+toctitles1%3ALancelot%5E3.0+toctitles2%3ALancelot%5E2.0+toctitles3%3ALancelot%29%29+AND+%28+%2Baccess_right%3A%28free%29+%29&words=Lancelot&words=100&words=140&wor

BOIVIN. La Dame du Lac, Morgane et Galehaut. In: *Persée* [online]. [cit. 2013-06-20].
Dostupné z: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/medi_0751-2708_1984_num_3_6_953?luceneQuery=%28%2B%28content%3Adame+title%3Adame%5E2.0+fullContent%3Adame%5E100.0+fullTitle%3Adame%5E140.0+summary%3Adame+authors%3Adame%5E5.0+illustrations%3Adame%5E4.0+bibrefs%3Adame%5E4.0+toctitles%3Adame%5E4.0+toctitles1%3Adame%5E3.0+toctitles2%3Adame%5E2.0+toctitles3%3Adame%29+%2B%28content%3Alac+title%3Alac%5E2.0+fullContent%3Alac%5E100.0+fullTitle%3Alac%5E140.0+summary%3Alac+authors%3Alac%5E5.0+illustra

LOT, Ferdinand. Étude sur le Lancelot en prose. [online]. [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://books.google.fr/books?id=gbQMIQseLo4C&pg=PA443&lpg=PA443&ots=whUODDxJGt&dq=etude+sur+le+lancelot+en+prose+ferdinand+lot&hl=fr>

[online]. [cit. 2013-06-21]. Dostupné z:
[http://atilf.atilf.fr/gsouvay/scripts/dect.exe?TEXTES_CONTINU;BACK;ISIS=isis_dect.txt;O
 UVRIR_MENU=2;s=s161c1d3c;LANGUE=FR](http://atilf.atilf.fr/gsouvay/scripts/dect.exe?TEXTES_CONTINU;BACK;ISIS=isis_dect.txt;OUVRIER_MENU=2;s=s161c1d3c;LANGUE=FR)

Seznam obrázků:

Obrázek 1 - Zobrazení krále Artuše na katedrále v Modeně

Obrázek 2 - Lancelot opouští Vivianu

Obrázek 3 - První polibek Lancelota a Guinevry

Obrázek 4 - Lancelot líbající Guinevru

Obrázek 5 - Lancelot uvězněný Morganou

Obrázek 6 - Poslední souboj Artuše s Mordretem

Přílohy:

35

36

³⁵ <http://historienerrant.wordpress.com/2012/01/02/what-king-arthur-did-before-he-got-famous/>

37

³⁶ http://expositions.bnf.fr/arthur/grand/fr_111_120.htm

³⁷ <http://expositions.bnf.fr/arthur/grand/070.htm>

³⁸ http://expositions.bnf.fr/arthur/grand/fr_112-1_101.htm

39

³⁹ http://expositions.bnf.fr/arthur/grand/fr_114_341v.htm

⁴⁰ http://expositions.bnf.fr/arthur/grand/art_261.htm

